Evaluatie Nota Sociaal Domein 2023–2026

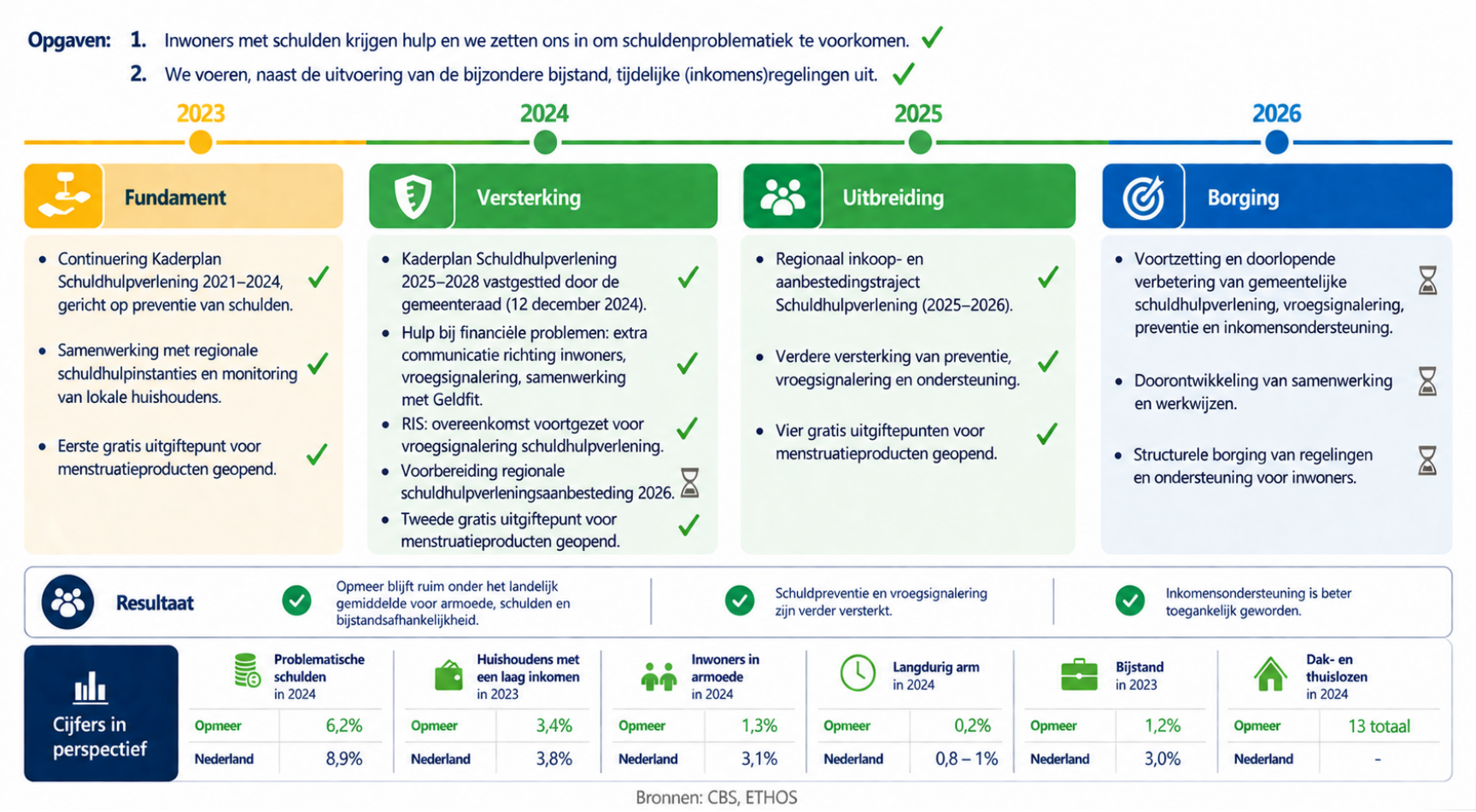
In 2023 is de Nota Sociaal Domein 2023 - 2026, Samen op weg naar balans ingegaan. Halverwege de looptijd is een eerste korte evaluatie uitgevoerd. Nu de eindperiode van deze nota aanbreekt delen we graag deze volledige evaluatie met de raad.

Bij deze evaluatie is per kerndoel nagegaan wat de opgaven waren zoals beschreven in de nota sociaal domein en in hoeverre het beschreven kerndoel is behaald. Dit is gedaan aan de hand van kerncijfers en een toelichting op hoe in de praktijk aan dit kerndoel is gewerkt. Dit betreft echter geen volledige weergave van de activiteiten die zijn uitgevoerd binnen het sociaal domein maar beperkt zich tot die acties die direct bijdragen aan het betreffende kerndoel. Reguliere, wettelijke taken, gericht hulpaanbod, continue verbeteringen van hulpverlening en bijbehorende processen zijn hier grotendeels dan ook niet in meegenomen terwijl de meeste tijd en aandacht in de praktijk hiernaar uitgaat. Daarnaast zijn er diverse onderwerpen die in deze evaluatie niet terugkomen maar ook een belangrijk onderdeel vormen van het werk binnen het sociaal domein. Onderstaand een weergave van de diverse thema's waar het sociaal domein zich mee bezighoudt:

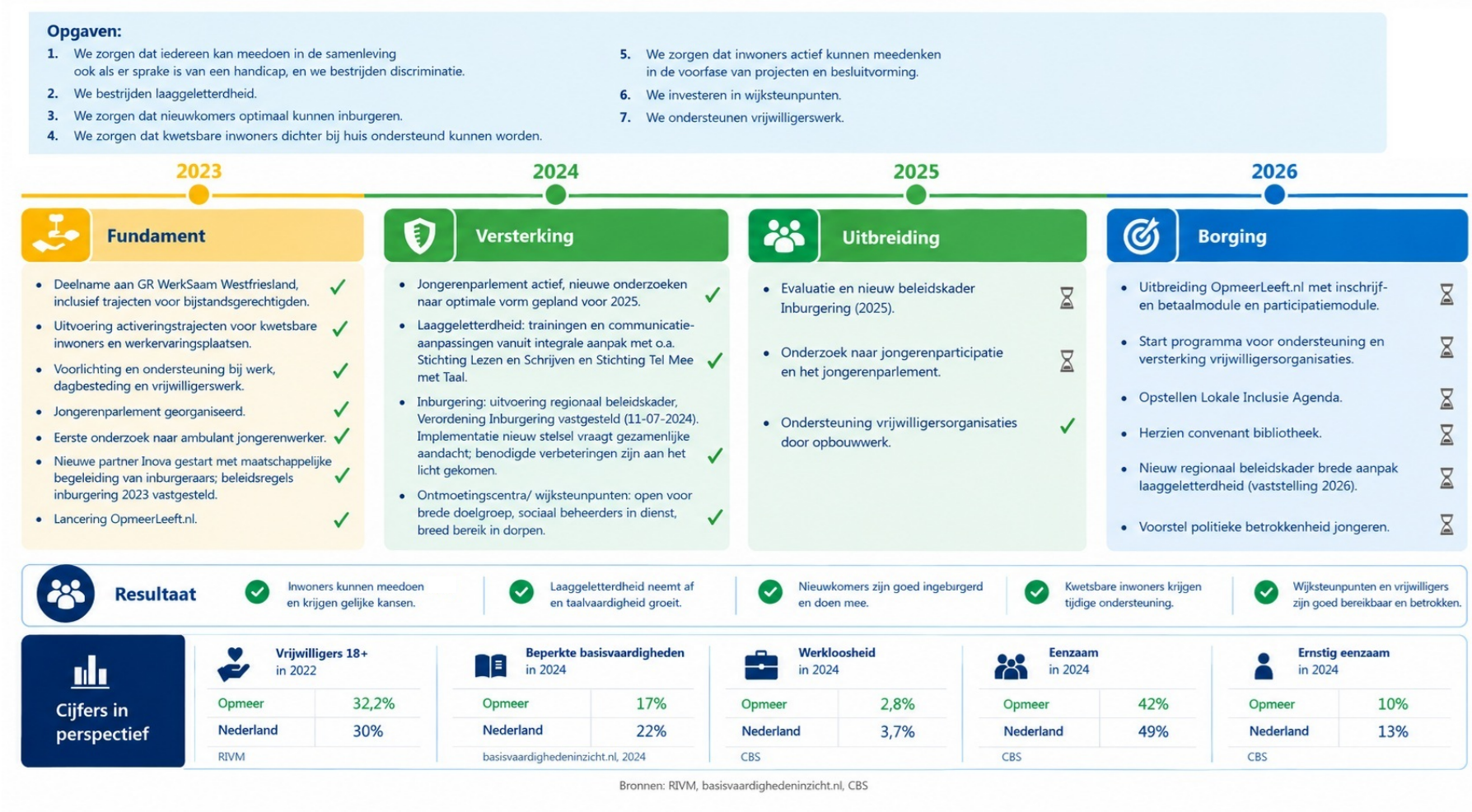

Na de evaluatie per kerndoel wordt een algemene conclusie beschreven evenals een viertal aanbevelingen voor de nieuwe Nota Sociaal Domein die in 2027 vastgesteld zal worden.

Kerndoel 1: Inwoners hebben bestaanszekerheid

Kerndoel 2: Inwoners doen mee

Kerndoel 3: Inwoners kunnen gezond, veilig en zelfstandig wonen en leven

Opgaven:

1. We stimuleren sporten en bewegen.
2. We ondersteunen mantelzorgers en andere informele initiatieven waarmee zelfredzaamheid wordt vergroot.
3. We zetten met lokaal beleid in op de gezondheidsvraagstukken die door het Rijk zijn vastgesteld.

2023 – Fundament

- Opzet en borging van Wmo-structuur en wijkteam (2023), inclusief intakeprocedures en casemanagement. ✓
- Voorbereiding woonvisie en integrale voorzieningen (IKC) in de planfase. ✓
- Beschrijving van ondersteuning bij zelfstanding wonen voor ouderen en kwetsbare groepen. ✓
- Wijksteunpunten onderzocht; Q4 2023 presentatie aan raad over toekomst wijksteunpunten. ✓
- Analyse van mantelzorgondersteuning en sociale cohesie in wijken. ✓
- Wmo-overbruggingsovereenkomsten voor ouderen; voorbereidende analyse demografische toename ouderen. ✓
- Vaststelling beleidsuitgangspunten Inkoop Jeugd en Wmo 2024 en verder. ✓
- Het Sportakkoord 2.0 is vanaf 2023 geïntegreerd in het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). ✓

2024 – Versterking

- Wijksteunpunten doorontwikkeld tot ontmoetingscentra met brede voorzieningen. ✓
- Inloopvoorzieningen GGZ voorbereid; start in 2025. ✓
- Nieuwe inkoop wonen met ondersteuning afgerond, overeenkomst loopt 4 jaar. ✓
- ETHOS-telling voor 2024 uitgeoverd, inzicht in dak- en thuisloosheid vergaard. ✓
- Wmo: beheersing kosten via kwartaalrapportages, start Welzijn op Recept. ✓
- Regionale inkoop Wmo (en Jeugd). ✓

2025 – Uitbreiding

- Realisatie inloopvoorziening GGZ per 2025. ✓
- Actieplan ambulant jongerenwerk opgesteld en uitgeoverd (o.b.v. gebiedsscan). ✓
- Doorontwikkeling ontmoetingscentra. ✓
- Ondersteuning mantelzorgers, incl. respijtzorg en maatwerkondersteuning. ✓
- Ingang nieuwe regionale contracten Wmo (en Jeugd). ✓
- Alle huisartsenpraktijken verwijzen patiënten door via Welzijn op Recept. ✓

2026 – Borging

- Vaststelling beleidsplan Bewegen, Ontmoeten, Sporten en Spelen (BOSS). ✓
- Doorontwikkeling inloopvoorzieningen GGZ zoals organiseren van themabijeenkomsten in de Buurtkamers om de inwoners te voorzien van informatie vergroten van bekendheid. ⌛
- Uitvoering van het uitvoeringsplan Sportakkoord 2.0 vindt plaats in 2025-2027 en combineren we met de ontwikkeling van de buitenruimte. ⌛
- Start regionale samenwerking met Mantelzorgcentrum. ⌛
- Uitvoering van beleidsplan Bewegen, Ontmoeten, Sporten en Spelen (BOSS). ⌛
- Opstellen nieuw lokaal gezondheidsbeleid, aan de hand van de landelijke nota gezondheidsbeleid 2025-2028. Dit wordt een onderdeel van de nieuwe Nota Sociaal Domein. ⌛

Resultaat

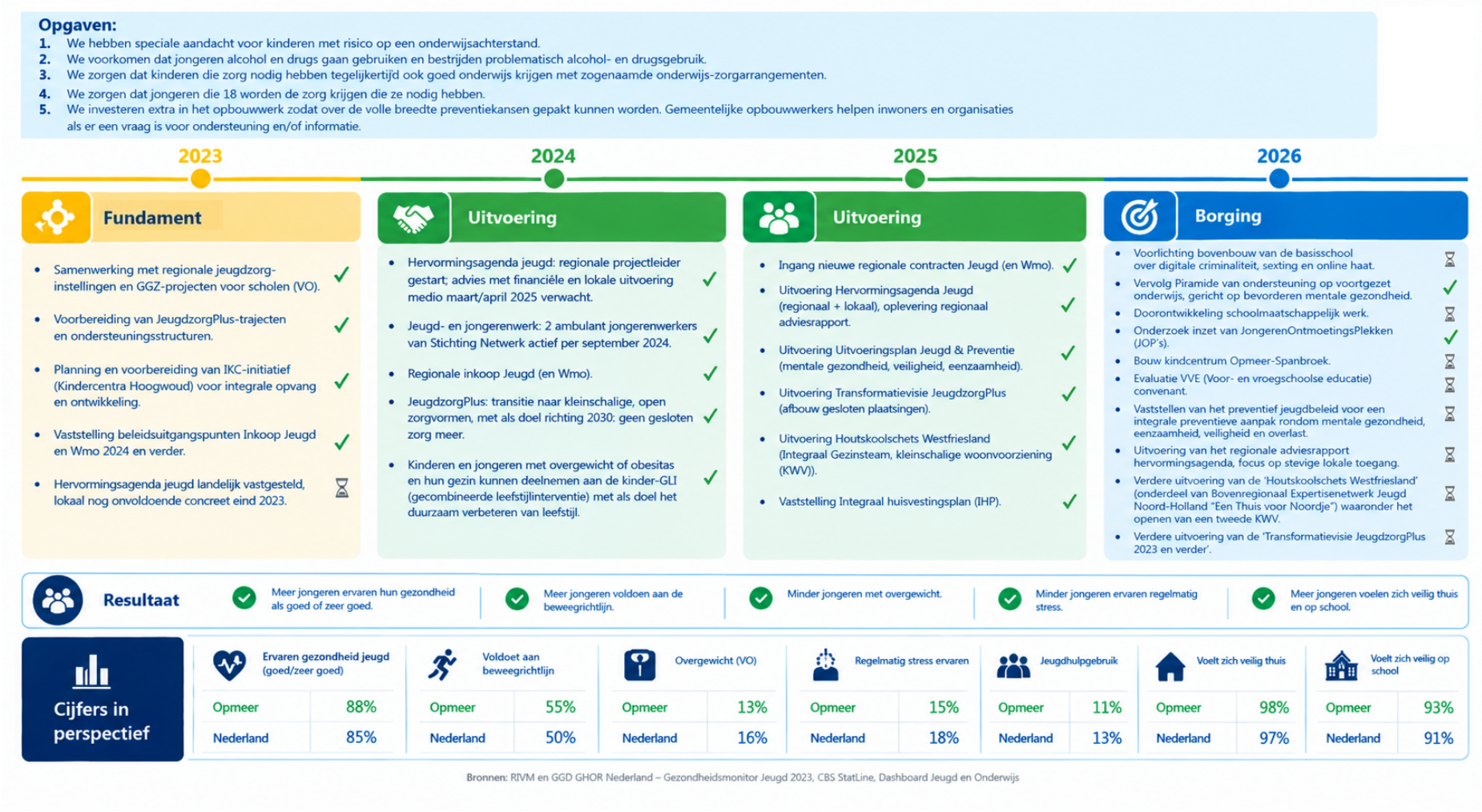
- Inwoners ervaren hun gezondheid als goed of zeer goed. ✓
- Inwoners zijn tevreden over de woning. ✓
- Inwoners hebben regie over hun eigen leven. ✓
- Mantelzorgers worden beter ondersteund. ✓
- Inwoners kunnen sporten en bewegen. ✓

Cijfers in perspectief

	Ervaart gezondheid als goed of zeer goed in 2024	Tevreden met woning in 2024	Regie over eigen leven in 2024	Woning met aanpassingen (traplift / levensloopbestendig) 65+ in 2024	Mantelzorgers in 2024
Opmeer	76%	92%	90%	21%	>1% (geregistreerd)
Nederland	74%	87%	88%	23%	13%

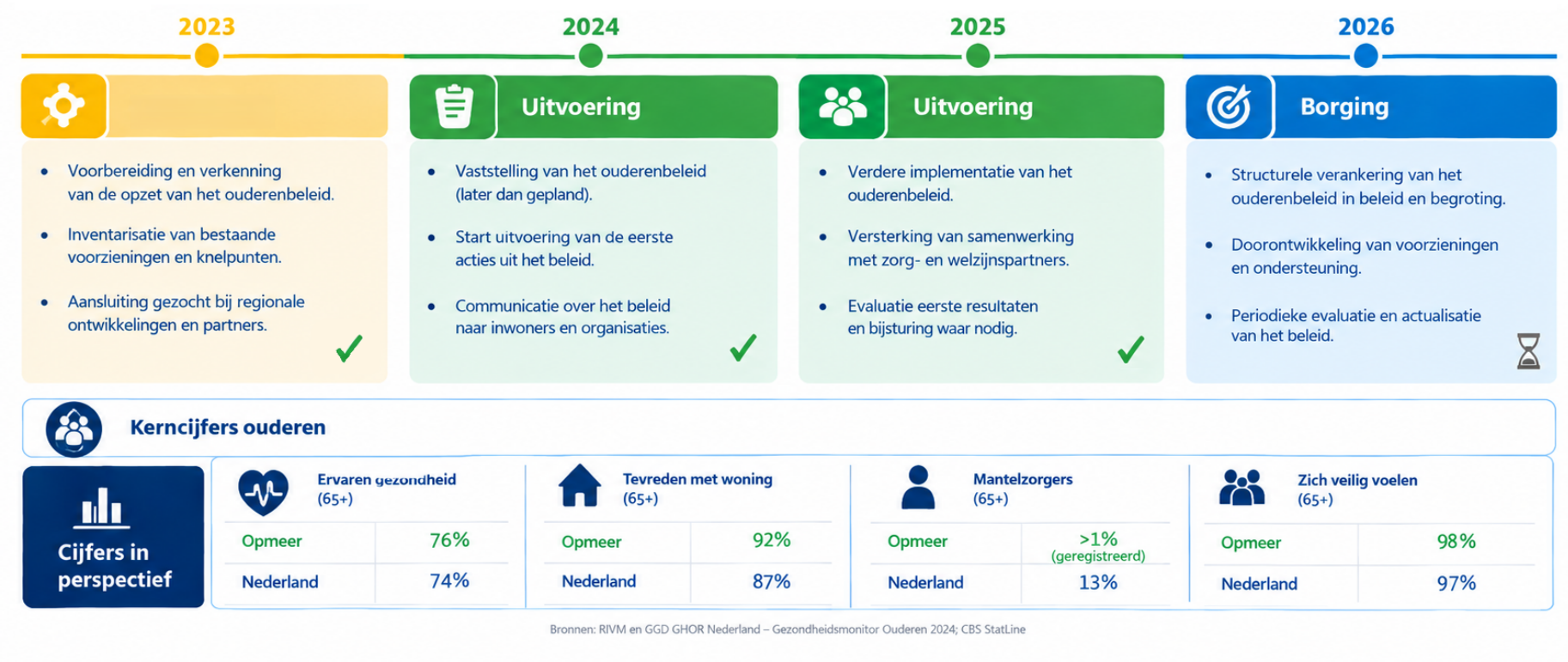
Bronnen: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2024; CBS; RIVM; cijfers gemeente Opmeer

Kerndoel 4. Kinderen kunnen gezond en veilig opgroeien en zich ontwikkelen tot zelfstandige volwassenen

Kerndoel 5: Zo gezond en vitaal als mogelijk ouder worden

Opgave: Dit kerndoel is het ontwikkelen van een integraal en proactief ouderenbeleid. In onze visie is dit een samenhangend ouderenbeleid, ligt de nadruk op de eigen verantwoordelijkheid van de ouderen zelf. Het gaat om participeren binnen de samenleving. Dit wordt ondersteund door landelijk onderzoek. Daaruit blijkt dat ouderen zolang mogelijk zelf verantwoordelijkheid willen dragen voor het eigen leven. Kernwaarden moeten zijn: sociaal isolement; mantelzorgers; basiszorg en verborgen problemen. Dit ouderenbeleidsplan wordt voor het zomerreces van 2024 ter besluitvorming aan de raad voorgelegd.

Uitvoeringsplan ouderenbeleid

Met de vaststelling van de Nota Ouderenbeleid 2025 is uitvoering gegeven aan Kerndoel 5 van de Nota Sociaal Domein 2023-2026. De evaluatie van de Nota Sociaal Domein biedt een logisch moment om te beoordelen of de doelen uit het ouderenbeleid voldoende worden gerealiseerd en of aanvullende uitvoeringsstappen noodzakelijk zijn. De uitvoering van het ouderenbeleid vindt grotendeels al plaats via bestaande beleids- en uitvoeringsprogramma's op het gebied van gezondheid, preventie, mantelzorg, ontmoeting, wonen en de sociale basis. Omdat ouderenbeleid een doelgroepgerichte benadering betreft die meerdere beleidsterreinen raakt, wordt een afzonderlijk uitvoeringsplan op dit moment niet noodzakelijk geacht. De voortgang en resultaten kunnen worden gemonitord binnen de reguliere beleidscyclus van het sociaal domein en worden betrokken bij de ontwikkeling van nieuw beleid voor de komende beleidsperiode.

Wat gebeurt er al in de uitvoering?

Hoewel er geen afzonderlijk uitvoeringsplan ouderenbeleid is vastgesteld, wordt op verschillende beleidsterreinen al uitvoering gegeven aan de doelstellingen uit het ouderenbeleid. Hieronder geven we per doelstelling aan hoe dit in de praktijk is geborgd in bestaand integraal beleid:

1. Gezond en vitaal ouder worden

- Binnen het GALA-uitvoeringsplan en de lokale preventie- en gezondheidsaanpak wordt ingezet op gezond leven, bewegen, sociale participatie en preventie.

2. Meedoen en voorkomen van eenzaamheid

- De gemeente ondersteunt bestaande ontmoetingsactiviteiten en initiatieven voor ouderen.
- Via OpmeerLeeft.nl, lokale verenigingen, ontmoetingscentra en vrijwilligersorganisaties wordt ontmoeting en maatschappelijke participatie gestimuleerd.
- In De Weere wordt onderzocht hoe de ontmoeting voor ouderen verder kan worden versterkt.

3. Mantelzorgondersteuning

- De gemeente kent een mantelzorgbeleid, inclusief registratie en mantelzorgwaardering. Daarmee wordt direct invulling gegeven aan één van de kernwaarden uit Kerndoel 5.

4. Langer zelfstandig wonen

- De gemeente zet in op bewustwording over toekomstbestendig wonen. Ouderen worden gestimuleerd tijdig na te denken over woonwensen, woningaanpassingen en inschrijving voor passende woningen. Bijvoorbeeld via de ‘’informatiemarkt wonen en welzijn voor later’’.
- In Spanbroek en Hoogwoud wordt gewerkt aan zogenaamde wooncirkels waarin wonen, ontmoeting en voorzieningen dichter bij elkaar worden georganiseerd.

5. Toegang tot ondersteuning en informatie

- De gemeente wil informatie over activiteiten, zorg en ondersteuning beter toegankelijk maken. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van onder andere OpmeerLeeft.nl, De Kogge en lokale communicatiekanalen. Voor de oudere doelgroep blijft ook de papieren gids.

6. Doorontwikkeling van ontmoetingsvoorzieningen

- Vanuit het ouderenbeleid en de visie op ontmoetingscentra wordt gewerkt aan de verdere ontwikkeling van ontmoetingslocaties. Daarbij wordt ook gekeken naar nieuwe initiatieven, zoals de verkenning van een gezondheidsonderzoek bij ouderen zoals opgenomen in het coalitieakkoord.

Kerndoel 6: Integraal beleid

In de nota sociaal domein staat met betrekking tot dit kerndoel het volgende beschreven:

1. Kerndoelen moeten integraal benaderd worden.
2. Een integrale aanpak of benadering die samenhangend is en aandacht heeft voor alle leefgebieden. Het gaat om een allesomvattende, holistische aanpak van de vraagstukken, specifiek voor vragenstukken rondom het ouderenbeleid.
3. Het organisatorische aspect van integraliteit waarin professionals met elkaar samenwerken en processen, werkwijze en expertise op elkaar afstemmen om tot een gezamenlijke plannen te komen.

Bij de evaluatie van dit kerndoel blijkt dat het moeilijk is om dit als ''doel'' te toetsen. Integraal beleid is ook niet zozeer als doel te evalueren maar is eerder een middel om de eerder beschreven kerndoelen te behalen. Door integraal te werken wordt meer resultaat gehaald. Wanneer op deze wijze naar dit kerndoel wordt gekeken kan gesteld worden dat ook dit doel behaald is. Alle kerndoelen zijn namelijk breed benaderd en integraal bekeken. Ook bijvoorbeeld het ouderenbeleid is zeer breed, integraal benaderd.

Conclusie

Naar verwachting zijn de kerndoelen en opgaven zoals beschreven in de Nota Sociaal Domein 2023-2026 aan het einde van 2026, voor zover dit getoetst kon worden, behaald. Bij de evaluatie bleek dat bij kerndoel één tot en met vier het goed mogelijk was om hier concrete acties bij te beschrijven en kerncijfers aan te koppelen. 2023 bleek een jaar waarin een fundament is gelegd en veel onderzoek, voorbereiding en eerste stappen zijn gezet. Met name in 2024 en 2025 zijn veel concrete stappen gezet om bij te dragen aan de kerndoelen en opgaven. In 2026 moeten nog enkele acties worden afgerond en wordt vooral gewerkt aan de verdere borging.

Kerndoel 5 ''Zo gezond en vitaal als mogelijk ouder worden'' zou inhoudelijk grotendeels onder kerndoel 3 Kerndoel 3 ''Inwoners kunnen gezond, veilig en zelfstandig wonen en leven'' geschaard kunnen worden wanneer enkel gekeken wordt naar het kerndoel zelf. In de beschrijving onder kerndoel 5 staat echter het volgende: *Dit kerndoel is het ontwikkelen van een integraal en proactief ouderenbeleid. In onze visie is dit een samenhangend ouderenbeleid, ligt de nadruk op de eigen verantwoordelijkheid van de ouderen zelf. Het gaat om participeren binnen de samenleving. Dit wordt ondersteund door landelijk onderzoek. Daaruit blijkt dat ouderen zolang mogelijk zelf verantwoordelijkheid willen dragen voor het eigen leven. Kernwaarden moeten zijn: sociaal isolement; mantelzorgers; basiszorg en verborgen problemen. Dit ouderenbeleidsplan wordt voor het zomerreces van 2024 ter besluitvorming aan de raad voorgelegd.* Het schrijven van ouderenbeleid betreft feitelijk een middel om maatschappelijke doelen te realiseren en geen maatschappelijk doel op zich. Wat de beoogde doelstellingen hierbij precies zijn staat ook niet concreet beschreven waardoor het lastig is om in deze evaluatie hier een duidelijke conclusie bij te

trekken. Duidelijk is wel dat het ouderenbeleid inmiddels is opgesteld op basis van de beschreven kernwaarden en beschrijving. Dit beleid is echter niet voor de gestelde deadline vastgesteld door de raad.

Ook kerndoel 6 ''Integraal beleid'' kan eerder getypeerd worden als middel dan als doel op zichzelf. Breed gekeken kan gesteld worden dat dit doel bereikt is omdat al het opgestelde beleid met een brede integrale blik is opgesteld. Een concrete evaluatie op maatschappelijke effecten van dit kerndoel en hoe dit uit te drukken is in kerncijfers bleek echter niet mogelijk. Wel staat integraal werken centraal in meerdere overkoepelende kaders en wordt voorgesteld om dit ook in de nieuwe Nota als uitgangspunt mee te nemen.

Aanbevelingen

1. **Stel bestaande wetten en kaders centraal – Focus op de kern**

Er zijn al veel opgaven en doelstellingen vastgelegd in landelijke, regionale en lokale stukken. Aanbevolen wordt om deze ook centraal te stellen in de Nota Sociaal Domein. Te denken valt aan:

- Wetgeving m.b.t. Zorg en Welzijn (o.a. Jeugdwet, Wmo, Wgs, Participatiewet)
- Pact van Westfriesland 2025–2035
- Toekomstvisie Opmeer 2030
- Rekenkamer onderzoek: Rapport jeugdhulp in zes Westfriese gemeenten
- Coalitieakkoord Opmeer 2026-2030 'Samen Duidelijk Vooruit'
- Hervormingagenda Jeugd
- Landelijke nota gezondheidsbeleid 2025-2028

De Nota Sociaal Domein dient primair aan te sluiten bij de opgaven, ambities en doelstellingen die al door de gemeenteraad zijn vastgesteld in bestaande beleids- en visiedocumenten. Daarmee bouwt de nota voort op eerder gemaakte keuzes en geeft zij uitvoering aan de bestuurlijke koers die al is vastgesteld.

Door de focus te leggen op bestaande opgaven ontstaat een heldere richting voor inwoners, maatschappelijke partners en de gemeentelijke organisatie. Dit voorkomt versnippering van inzet, maakt keuzes transparant en zorgt ervoor dat beschikbare capaciteit en middelen worden ingezet waar zij de grootste maatschappelijke impact hebben. Bovendien maakt een consistente koers het mogelijk om resultaten te monitoren en de voortgang op afgesproken doelen te evalueren.

Een duidelijke afbakening is ook noodzakelijk om te voorkomen dat de nota uitgebreid met losse thema's of incidentele wensen die niet bijdragen aan de vastgestelde strategische opgaven. Hoewel nieuwe ontwikkelingen en signalen uit de samenleving vanzelfsprekend aandacht verdienen, moeten deze worden beoordeeld op hun bijdrage aan de bestaande doelen en prioriteiten. Alleen wanneer zij aantoonbaar bijdragen aan de realisatie van de vastgestelde maatschappelijke opgaven, verdienen zij een plek binnen de nota.

Deze werkwijze voorkomt dat de aandacht verschuift naar afzonderlijke initiatieven of incidentele politieke wensen, waardoor focus, uitvoeringskracht en bestuurlijke consistentie behouden blijven. Zo blijft de Nota Sociaal Domein een strategisch document dat richting geeft aan de uitvoering, in plaats van een verzameling van afzonderlijke onderwerpen zonder duidelijke samenhang of prioritering.

Met de toenemende druk op zorg en ondersteuning, vergrijzing en stijgende complexiteit is het extra belangrijk om focus aan te brengen in beleidsmatige keuzes. De beschikbare capaciteit, middelen en uitvoeringskracht zijn beperkt.

2. Stel brede maatschappelijke opgaven en effecten centraal – Focus op het ''wat'' niet het ''hoe''.

De Nota Sociaal Domein is een strategisch, kaderstellend beleidsdocument dat richting moet geven binnen de afdeling Zorg en Welzijn. Op basis van de maatschappelijke opgaven en effecten die in de Nota Sociaal Domein worden vastgesteld zullen de komende 4 jaar specifiekere beleidsstukken en uitvoeringsplannen worden opgesteld om aan specifiekere opgaven te werken. Door in de Nota Sociaal Domein maatschappelijke opgaven en effecten te formuleren op basis van reeds bekende kerncijfers en onderzoeksresultaten kunnen we in dit stuk een duidelijke richting (wat) gezamenlijk vaststellen zodat er een helder uitgangspunt ontstaat voor verdere uitwerking in specifieker beleid. In dit specifiekere beleid en uitvoeringsplannen zullen concretere doelen en acties (hoe) worden vastgelegd.

Hierbij is het ook belangrijk om bij het vaststellen van de brede maatschappelijke opgaven en effecten kritisch te kijken naar of dit inderdaad getypeerd kan worden als ''doel'' en niet als ''middel'' zoals bij de evaluatie van kerndoelen 5 en 6 naar voren is gekomen.

Op deze wijze werken we met een duidelijke beleidsstructuur waarin strategische keuzes, tactische uitwerking en operationele uitvoering logisch op elkaar aansluiten. Hierdoor blijft de Nota Sociaal Domein gericht op de hoofdlijnen en de maatschappelijke opgaven waarvoor de raad de kaders stelt, terwijl in onderliggende beleidsstukken voldoende ruimte bestaat om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen, lokale signalen en veranderende omstandigheden. Deze werkwijze bevordert bestuurlijke consistentie, voorkomt versnippering van beleid en zorgt ervoor dat beschikbare capaciteit en middelen worden ingezet voor de realisatie van dat waar we ons al aan gecommitteerd hebben. Daarmee ontstaat een heldere rode draad van visie naar uitvoering, zonder dat de strategische koers gaandeweg wordt vertroebeld door afzonderlijke of incidentele beleidswensen.

Kengetallen die bij deze evaluatie zijn opgevallen kunnen hierbij direct meegenomen bij het opstellen van de nieuwe Nota. Zo viel bijvoorbeeld op dat 42% (Gezondheidsmonitor GGD-HN) van de volwassenen aangeeft eenzaam te zijn. Hoewel dit percentage lager ligt dan het landelijk gemiddelde is dit een relatief hoog percentage dat meegenomen kan worden bij het opstellen van brede maatschappelijke opgaven en effecten.

3. Ontwikkel een gezamenlijke taal en uitgangspunten voor beleidsontwikkeling - Focus op eenduidigheid, samenhang en doelgericht werken.

Voorgesteld wordt om voor de afdeling Zorg en Welzijn een gezamenlijk begrippenkader en een aantal vaste beleidsuitgangspunten vast te stellen. Denk hierbij aan definities van veelgebruikte begrippen (zoals preventie, bestaanszekerheid, inclusie en eigen regie), het onderscheid tussen maatschappelijke doelen, beleidsinstrumenten en uitvoering, en uitgangspunten voor het formuleren van beleidsdoelen en indicatoren. Een gedeelde taal voorkomt spraakverwarring, vergroot de samenhang tussen beleidsstukken en zorgt ervoor dat beleidskeuzes vanuit dezelfde principes worden gemaakt. Hierdoor wordt beleid consistenter, beter vergelijkbaar en eenvoudiger te ontwikkelen en te evalueren.

4. Bepaal vooraf de wijze van evaluatie – Focus op de eindstreep

Door vooraf te bepalen hoe de evaluatie van de Nota Sociaal Domein 2027-2030 eruit zal gaan zien en hier duidelijke indicatoren aan te koppelen op basis van reeds bekende kerncijfers en onderzoeksresultaten, worden we gedwongen om vooraf scherp te formuleren welke doelen we willen bereiken, waarom deze belangrijk zijn en hoe we kunnen vaststellen of we daarin succesvol zijn. Dit draagt bij aan bewuste en onderbouwde beleidskeuzes en voorkomt dat ambities worden opgenomen die niet concreet of meetbaar zijn. Tegelijkertijd ontstaat een praktische en doelgerichte manier om de voortgang te monitoren: we verzamelen alleen informatie die daadwerkelijk nodig is om de beleidsdoelen te beoordelen, beperken onnodige administratieve lasten en kunnen tijdig bijsturen waar dat het meeste maatschappelijke effect oplevert. Zo blijft monitoring een ondersteunend middel voor leren en verbeteren, in plaats van een doel op zichzelf.